

IV. Vikář kapitulní.

Uprázdnil-li se biskupská stolice, jest kapitola povinna uvázati se bezprostředně po uprázdnění ve správu diecése do 8 dní a zvoliti do 8 dnů administrátora pro správu majetku (oekonomus) a kapitolního vikáře pro vykonávání ostatních s úřadem biskupským spojených povinností. Kapitolní vikář má býti nejméně 25 let star a má míti dostatečnou znalost církevního práva. Nalezá-li se v kapitole kandidát vyhovující dotčeným podmínkám, má jej kapitola zvoliti přede všemi jinými; není-li ale takového v kapitole, může zvoliti někoho mimo kapitolu. Okamžikem, kdy kapitolní vikář je ustanoven, přechází jurisdikční moc biskupská s kapitoly na vikáře. Kapitolní vikář není však plnomocníkem kapitoly, nýbrž vykonává pravomocí práva vlastního; proto také nemůže kapitola ustanovujíc vikáře omeziti moc jeho ani co do rozsahu ani co do času. Obor působnosti kapitolního vikáře, nebo kapitoly, pokud vikáře nezvolila, objímá všechna jurisdikční práva biskupská vyjma ta, jež zákon výslovně vyjímá aneb konečně, která vykonával biskup na základě papežské delegace.

Kardinálové.

Kardinálové jsou v církvi katolické nejvyššími duchovními hodnostáři po papeži. Původně udílel se tento název velmi často vynikajícím a zasloužilým duchovním vůbec, až papež Pius V. vyhradil název ten r. 1567 kněžím a biskupům, kteří měli své chrámy v Římě neb v nejbližším okolí; k nim počítalo se pak i 7 jáhnů, kteří měli na starosti správu chudinskou města Říma, rozdělena za tou příčinou na 7 okresů. Počet kardinálů časem se měnil, až konečně Sixtus V. r. 1586 vydal v tom ohledu předpisy, které se až dosud udržely, a dle nichž je nyní 70 míst kardinálských a sice: 6 kardinálů biskupů, 50 kardinálů kněží, 14 kardinálů jáhnů; obvyčejně však nebývají všechna místa obsazena. Stupeň kardinálský ovšem nemusí shodovati se s dotýčným svěcením, neboť může na př. biskup jako kardinál náležeti do třídy kardinálů-kněží a kněz do třídy kardinálů-jáhnů. Papež jmenuje všechny kardinály ze své moci jsa u volbě jich neobmezeným. Časem vyvinul se však obyčej, že větší mocnářství katolická: Rakousko, Francie, Španělsko navrhuji kandidáty hodnosti kardinálské, což je vlastně jen vyslovené přání se strany vladařů, jehož šetřiti papež povinen není. Ve spojení se jmenováním kardinálů je t. zv. *jus optandi*, dle něhož může nejstarší kardinál vzdávaje se zároveň svého titulu, který dosud měl, žádati, aby mu udělen byl titul uprázdněný; toto právo přísluší však jen kardinálům v Římě sídlícím. Papež vyslechnuv zdání kardinálů prohlásí v tajné konsistoři jmenování (*creatio*) nových kardinálů. Při tom oznámí papež někdy, že ještě některé kardinály jmenovati obmýšlí, nejmenuje je však jménem, nýbrž jména jich uschována jsou v zavřené obálce. Tito kardinálové nazývají se *cardinali in petto*.

Kardinálové, jsouce rádci a pomocníci papežovi, jsou povinni sídliti v Římě, vyjímaje ovšem ty, kteří jsouce zároveň biskupy, mají svou diecési mimo okolí města Říma. Povinnosti své jakožto rádci a pomocníci papežovi plní kardinálové jednak tím, že bývají představenými různých církevních úřadů, z nichž skládá se kurie papežská, aneb že výmínečně konají služby vyslanců (*legátů*), jednak tím, že dohromady tvoří konsistoria, v nichž papež se s nimi radí. V tajných konsistořích, k nimž přístup mají jen kardinálové, sděluje papež jména nových kardinálů, biskupů neb jiných církevních hodnostářů aneb pojednává — v allokucích — o časových otáz-

kách a záležitostech. Papež není v žádném případě radou kardinálů vázán. Veřejná konsistoria bývají odbývána, zavítá-li ke dvoru papežskému nějaký světský panovník nebo vyslanec. K těmto konsistoriím dovolen přístup i hodnostářům jiným.

Nejdůležitějším právem kardinálů je však právo voliti papeže, když se byl stolec papežský uprázdnil. Kardinálové mají dále pravomoc rovnající se biskupské ve svých vlastních kostelích, mohou tedy tu uděleti svěcení nižší, benefícia i censury. Na shromážděních církevních zasedají kardinálové, třeba i biskupy nebyli, s hlasem rozhodujícím. Titul jejich je »Eminentissime princeps«, a v poměru k hodnostářům světským jsou na roveň postaveni s princem rodin panujících (při dvoře rakouském mají přednost před arcivévody). K odznakům hodnosti kardinálské náleží především purpur t. j. roucho nachové a červený klobouk.

Katastr (pozemkový).

I. Pojem.

Katastry jsou v nejširším slova smyslu seznamy sloužící správě politické k udržování v patrnosti osob a věcí; rozeznávají se pak katastry živnostenské, školní, volební, popisné a j. v. Nejdůležitějšími jsou však katastry pozemkové, totiž seznamy předmětů a osob k dani povinných, na základě kterých daň se vyměřuje resp. rozděluje; máme tudíž katastry daně pozemkové, daně domovní a daně výdělkové. Zde pojednáno bude toliko o katastru daně pozemkové, která sahá až do dob nejstarších, tak že dějinný vývoj daně této, její utváření se a dnešní zařízení všeobecný zájem budí. Katastr daně pozemkové (stálý katastr) jest mapa pro každou obec zvláště zřízená, ve které obrazně vyznačen jest dle udaného měřítka a dle zeměpisné polohy její objem, ohraničení a každá jednotlivá plocha uvnitř obce této ležící podle způsobu zdělání, osoby vlastníka a dle přirozených neb umělých hranic. Názvem katastr označují se však též vůbec veškerá opatření za příčinou zjištění a vyměření daně pozemkové, na základě kterých vyšetří a zjistí se čistý výnos jednotlivých pozemků, jakož i výměra veškeré neplodné půdy a neplodných pozemků vůbec.

II. Dějiny.

Zdanění pozemků a půdy zavedeno bylo již v dobách nejstarších. První soustavný výkaz daní, jež katastrem nazvati lze, vyskytuje se v Čechách r. 1654. R. 1650 usnesli se čeští stavové na zavedení řádné daně; jelikož šlechta toho času k dani povinna nebyla, přijaty byly do výkazu daní r. 1654 toliko pozemky venkovské, jež byly v držení poddaných, a usedlosti prostých poplatníků (farářů, důchodníků, občanů měst, svobodníků, svobodných soudců, lenních dvorů, mlýnů a ovčáren), při čemž vyznačeny byly pozemky selské a městské dle strychů a dle hodnoty půdy buď jako dobré, střední, neb špatné. Tento výkaz daní opravený r. 1674 až 1683 byl zároveň základem pro rozeznávání pozemků selských a panských. Když však také tyto poslední dani podrobeny byly, rozeznávalo se pak — a to již r. 1705 — přesně mezi daní z pozemků selských (militare ordinarium) a daní z pozemků panských (militare extraordinarium); název »militare« pochází odtud, že daní touto nejprve uhrazen byl náklad válečný; militare extraordinarium nazývalo se odtud, poněvadž se stavové někdy dobrovolně uvolovali příspěvky na vojsko poskytovat. Takové extraordinarium spočívalo ku př. v usnesení se českého sněmu zemského r. 1706, na základě kterého poskytovaly vrchnosti příspěvek. R. 1713 byla již zřízena příznání o všech pozemcích, ať nalézaly